

142.

Na osnovu člana 28 stav 3 Zakona o bibliotečkoj djelatnosti („Službeni list CG” broj 49/10), na prijedlog Javne ustanove Nacionalna biblioteka Crne Gore ”Đurđe Crnojević”, Ministarstvo kulture, donijelo je

PRAVILNIK O NACIONALNIM STANDARDIMA ZA DIGITALIZACIJU BIBLIOTEČKE GRAĐE

Član 1

Ovim pravilnikom propisiju se nacionalni standardi za digitalizaciju bibliotečke građe.

Član 2

Izrazi koji se u ovom pravilniku koriste za fizička lica u muškom rodu podrazumijevaju iste izraze u ženskom rodu.

Član 3

Osnovni postupci u procesu digitalizacije bibliotečke građe su: skeniranje, digitalno fotografisanje, konvertovanje mikrofilmovane građe u digitalni oblik, dodjeljivanje metapodataka digitalnom dokumentu, obrada u OCR (**Optical character recognition**) softveru za prepoznavanje teksta i generisanje XML (**Extensible Markup Language**) fajla za pretraživanje kolekcija u punom tekstu, kontrola digitalizovanog materijala i provjera ispravnosti dokumenta, kvalitet skenova, tačnost matapodataka i OCR-a, arhiviranje digitalizovanih dokumenata, organizovanje digitalizovanih dokumenata u kolekcije, izrada elektronskih baza podataka za pretraživanje po više osnova i izrada interfejsa.

Član 4

Selekcija bibliotečke građe (u daljem tekstu: građa) za digitalizaciju vrši se prema sljedećim kriterijumima:

- 1) građa koja je kulturno dobro od nacionalnog značaja;
- 2) građa koja ima univerzalni naučni, umjetnički i kulturni značaj;
- 3) raritetna bibliotečka građa;
- 4) zavičajna građa;
- 5) građa značajna za instituciju;
- 6) građa sadržajno važna za određenu naučnu, umjetničku ili kulturnu oblast;
- 7) značaj autora i izdavača građe;
- 8) imena vlasnika i njihove bilješke (*ex libris*);
- 9) porijeklo građe;
- 10) vrijeme nastanka građe (starost);
- 11) vrijedni rukopisi, nastali do 15. vijeka;
- 12) inkunabule, postinkunabule, bibliotečka građa štampana do 17. vijeka;
- 13) materijalna i umjetnička obilježja građe (pergament, papirus, svila, minijature, ornamentika, vodeni znakovi, format građe, kvalitet poveza);
- 14) stepen interesovanja korisnika i učestalost korišćenja;

- 15) građa koja će u digitalnom obliku dobiti na vrijednosti;
- 16) građa koja će dugoročno biti zanimljiva korisnicima;
- 17) stepen i kvalitet stručne obrade predmetne građe;
- 18) stepen opterećenosti građe autorskim pravom.

Član 5

Osnovni tehnički preduslovi za digitalizaciju građe su: brzina mrežnog protoka podataka i neophodnost obezbjeđivanja stručnog kadra za realizaciju procesa digitalizacije.

Član 6

Za proces digitalizacije građe neophodno je obezbijediti sljedeću opremu:

1) Hardver:

- skeneri;
- digitalni fotoaparati;
- štampači;
- računari;
- uređaji za zaštitu kompjuterske opreme (UPS i stabilizatori napona);
- mrežni uređaji (router – firewall i druga oprema zavisno od potreba);
- uređaji za skladištenje (backup), zaštitu i čuvanje digitalizovane građe, hard diskovi i po potrebi storage sistemi;
- računari koji se koriste kao web server.

2) Softver:

- programi za digitalizaciju, obradu, zaštitu i web prezentaciju građe.

3) Materijal:

- papirna galanterija, materijali za skladištenje i čuvanje, kablovi i potrošni materijal za opremu.

Član 7

Oprema iz člana 6 stav 1 tačka 1, al. 1, 2 i 3 ovog pravilnika koristi se u postupku digitalizacije, pretvaranja originala u digitalne kopije koji treba da posjeduju tehničke karakteristike koje će obezbijevati autentičnost digitalizovanog materijala.

Član 8

Oprema iz člana 6 stav 1 tačka 1 alineja 5 ovog pravilnika obezbijuje stabilno električno napajanje i zaštitu kompletnog sistema od strujnih oscilacija radi efikasnijeg čuvanja digitalnih podataka.

Član 9

Oprema iz člana 6 stav 1 tačka 1 alineja 6 ovog pravilnika, treba da posjeduje tehničke karakteristike dovoljne za opsluživanje računarskog sistema lokalno u matičnoj zgradi i na internetu.

Član 10

Oprema iz člana 6 stav 1 tačka 1 alineja 7 ovog pravilnika, se koriste kao web server i treba da bude visokih performansi sa tehničkim karakteristikama potrebnim za manipulaciju web sadržaja i prezentacija digitalnih objekata.

Član 11

Oprema iz člana 6 stav 1 tačka 2 ovog pravilnika neophodna je za:

- 1) digitalizaciju - programe kojima će se vršiti skeniranje građe;
- 2) obradu - programe kojima će se vršiti dalji rad na digitalizovanom materijalu – (kompresovanje, kidanje, konverziju i ostale operacije);
- 3) zaštitu - antivirus pakete programa;
- 4) web prezentaciju – programe koji će omogućiti izradu web prezentacija ili sajta za prezentaciju građe (web prezentacija ili sajt će se izrađivati upotrebom programa i programskih jezika u skladu sa aktuelnim svjetskim trendovima u ovoj oblasti u cilju što boljeg prikaza, održavanja i navigacije građe).

Član 12

Oprema iz člana 6 stav 1 tačka 3 ovog pravilnika, materijal - uređaji za skladištenje (backup), zaštitu i čuvanje digitalizovane građe, treba da obezbijede potreban kapacitet mjeren u terabajtima za adekvatno skladištenje digitalnih podataka.

Član 13

Metapodaci (podaci o podacima) su jednoznačne informacije, koje sažeto i nedvosmisleno identifikuju karakter i sadržaj digitalne građe, odnosno predstavljaju minimum atributa neophodnih za opisivanje digitalne građe.

Metapodaci iz stava 1 ovog člana, mogu biti:

- 1) strukturalni (logičke i fizičke relacije između djelova digitalnog oblika kao što su kodirani fajlovi, npr. **TEI - Text Encoding Initiative**, skenirane slike stranica, audio zapisa i koriste se da omoguće navigaciju i prezentaciju (npr. **METS - Metadata Encoding and Transmission Standard**);
- 2) deskriptivni (bibliografski opis digitalnog objekta uključuje sljedeće podatke: autor, naslov, datum kreiranja, kataloške podatke kao što su pristupni ili drugi identifikacioni brojevi);
- 3) administrativni (omogućavaju lakše upravljanje, praćenje, migraciju i ponovnu upotrebu digitalnih objekata, informacije o kreaciji, upravljanju i zaštiti digitalnih objekata).

Član 14

Metapodaci iz člana 13 ovog pravilnika, se utvrđuju u skladu sa međunarodnim standardima, u cilju postizanja interoperabilnosti na nacionalnom i međunarodnom nivou prema sljedećim šemama, odnosno sistemima:

- 1) COBISS.CG (Kooperativni online bibliografski sistem i servisi), kao model informacionog povezivanja biblioteka, omogućava vezu između bibliografskog opisa jedinice bibliotečke građe i digitalnog objekta (jedinice);

- 2) Dublin Core (standard za opis različitih izvora informacija). Šema sadrži 15 elemenata: naslov, tema, opis, tip, izvor, odnosi, primjenjivost, autor, izdavač, saradnik, prava, datum, jezik, format, identifikator. Elementi su neobavezni i njihov redoslijed nije bitan;
- 3) METS - šema se koristi za potrebe definisanja strukture podataka u digitalnim bibliotekama da bi se osigurala cjelovitost podataka digitalizovanih u djelovima i sl.;
- 4) TEI - Međunarodni projekat za označavanje većih tekstova u digitalnom obliku, uglavnom u oblasti društvenih nauka.

Član 15

Digitalni skenovi za građu od posebnog značaja treba da budu u TIFF formatu, a ostala građa u JPG i ostalim tzv. lossless data compres formatima.

Član 16

Tehničke karakteristike skenova (rezolucija, dubina bita, tonski opseg i dr.) treba da zadovolje funkcionalne i estetske zahtjeve saglasno međunarodnim standardima i preuzimaju se osnovni parametri iz Svjetske digitalne biblioteke (World Digital Library), prema sljedećoj tabeli:

Vrsta originala	Vrsta reprodukcije	Format	Rezolucija i boja
Tekstualni: štampane knjige, pamfleti, rukopisi (tekst sa ilustracijama u sivim bojama)	Sivim tonovima	TIFF, JPEG i ostali Lossless formati	300 DPI 8-bit sivim tonovima
Tekstualni: štampane knjige, pamfleti, tekst sa ilustracijama u boji	U boji	TIFF, JPEG i ostali Lossless formati	300 DPI 24-bit u boji RGB
Tekstualni: časopisi, novine, periodika	Sivim tonovima ili u boji (zavisi od originala)	TIFF, JPEG i ostali Lossless formati	300 DPI 8 bit u sivim tonovima ili 24-bit u boji RGB
Slikovne: fotografija, litografija, folije itd.	Sivim tonovima ili u boji (zavisi od originala)	TIFF, JPEG i ostali Lossless formati	300 DPI 8 bit u sivim tonovima ili 24-bit u boji RGB;
Kartografske: mape, atlasi	U boji	TIFF, JPEG i ostali Lossless formati	300 DPI 24-bit u boji RGB

Član 17

Interfejs treba da zadovolji zahtjeve kvalitetne prezentacije, i to: informativnost, jednostavnost pretraživanja, privlačnost, upućivanje sa više aktuelnih i relevantnih linkova, bezbjedno korišćenje digitalne građe (legislativnost), interoperabilnost i po mogućnosti višejezičnost.

Član 18

Za svaku jedinicu digitalizovane bibliotečke građe neophodno je vidno istaći informaciju o stepenu opterećenosti jedinice autorskim pravom i uslovima za njeno korišćenje na mreži (preuzimanje i citiranje).

Član 19

Digitalni materijal, saglasno međunarodnim preporukama, može biti javno dostupan na mreži isključivo ako je u javnom domenu, ili uz saglasnost nosioca autorskih prava.

Član 20

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“.

Broj: 04-195
Cetinje, 1. februara 2013. godine

Ministar,
prof. **Branislav Mićunović**, s.r.